

شماره چاپ: ۸۵۹

شماره ثبت: ۴۰۰

دوره نهم - سال دوم

تاریخ چاپ: ۱۳۹۲/۹/۱۲

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح نظام جامع آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی»

کد موضوعی: ۲۱۰

شماره مسلسل: ۱۴۰۰۴

آذرماه ۱۳۹۳

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۱.....	مقدمه
۲.....	فصل اول - اسناد قانونی مرتبط با طرح
۷.....	فصل دوم - طرح‌ها و لوایح مطروحه در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای
۸.....	فصل سوم - بررسی طرح تشکیل نظام جامع آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی
۲۸.....	نتیجه‌گیری و پیشنهاد
۳۰.....	منابع و مأخذ

اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح نظام جامع آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی»

چکیده

طرح نظام جامع آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای با ۱۴۰ امضا تقدیم مجلس شده است. این طرح به دلایلی از جمله: الف) معطل ماندن برخی از وظایف قانونی دولت کنونی و دولت‌های قبل در راستای اجرای قوانین برنامه‌های پنج‌ساله توسعه به خصوص بند «د» و «ه» ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم توسعه، ب) اهمیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به گواهی اسناد بین‌المللی و اسناد داخلی، ج) تحقق اهداف قانون اساسی (اصل سوم، بیست و هشتم و چهل و سوم) و د) سند چشم‌انداز بیست‌ساله و سیاست‌های کلی نظام؛ به مجلس ارائه شده است. این طرح ضمن توجه به اسناد فوق‌الذکر در قالب اهداف و وظایف طرح به موضوع تشکیل نهاد ملی سیاستگذار و مدیریت هماهنگ در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، تشکیل مرکز ملی سنجش برای ارزشیابی و سنجش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و تعیین صلاحیت حرفه‌ای نیروی کار و تدوین و اجرای چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی توجه کرده است. هر چند که تشکیل نهاد ملی و مرکز ملی سنجش در تعارض با اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی است، و ضرورت دارد این مسئله حل شود تا با تصویب این طرح بستر سازی مناسب برای رشد و ارتقای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای که کلید توسعه پایدار است صورت پذیرد.

مقدمه

پس از انقلاب اسلامی در قوانین برنامه‌های پنج‌ساله توسعه (در هر پنج برنامه) به نحوی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مورد توجه قرار گرفته است.

در برنامه اول توسعه در تبصره «۲۴» - ایجاد نهاد متمرکز در سیاستگذاری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، در برنامه دوم توسعه در مواد (۵) و (۷) - ماده (۷-۵) بهادادن به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و تربیت نیروی انسانی ماهر و نیمه‌ماهر، در برنامه سوم توسعه در ماده (۱۵۱) - تشکیل ستاد هماهنگی آموزش فنی و حرفه‌ای و انحلال شورای عالی کارآموزی، شورای عالی هماهنگی فنی و حرفه‌ای و شورای عالی علمی و کاربردی، در برنامه چهارم توسعه ماده (۵۵) - توجه مجدد به ایجاد نهاد هماهنگ‌کننده آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کشور و در برنامه پنجم توسعه در بند «د» ماده (۲۱) - هماهنگی در سیاستگذاری و مدیریت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و در بند «ه» کاربست

چارچوب صلاحیت حرفه‌ای و مواردی دیگر در این ارتباط تصویب شده است. اما تاکنون ساماندهی مناسبی در این زمینه در کشور صورت نپذیرفته است. پس از قوانین برنامه‌های توسعه، در سیاست‌های کلی اشتغال مقام معظم رهبری در بندهای «۱» و «۲» نظام آموزش فنی و حرفه‌ای را به‌عنوان یک نظام آموزشی مستقل در کنار دو نظام آموزشی دیگر یعنی نظام آموزش عالی و آموزش عمومی مطرح و تربیت نیروی انسانی متخصص و کارآفرین را وظیفه نظام آموزشی مقرر فرمودند. در سیاست‌های کلی حمایت از کار و سرمایه ایرانی در بند «۱۲»، در سیاست‌های کلی جمعیت بند «۸»، سیاست‌های کلی تحول در نظام آموزشی بند «۱» و بند «۴-۸» به این مهم پرداخته شده است، البته گستردگی توجه به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در انواع سیاست‌های کلی نظام حاکی از آن است که این آموزش‌ها علاوه بر سودمندی‌های اقتصادی، سودمندی‌های اجتماعی و فرهنگی را نیز دربردارد. با وجود اهمیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و توجه به آن در اسناد مختلف در عمل و اجرا توجه چندانی صورت نگرفته است.

به‌دنبال موفق نبودن دولت در انجام هماهنگی در سیاستگذاری و ساماندهی این آموزش‌ها، کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس، کمیته آموزش‌های مهارتی و فنی و حرفه‌ای با همکاری مرکز پژوهش‌های مجلس، اقدام به تهیه پیش‌نویسی برای طرح تشکیل نظام جامع آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کرد. با برگزاری جلسات متعدد و مکرر با حضور کارشناسان دستگاه‌ها و کارشناسان مرکز و نمایندگان محترم مجلس نتیجه این جلسات در قالب پیش‌نویس طرح نظام جامع آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای تدوین شد. کمیسیون آموزش و تحقیقات با برخی اصلاحات و تغییرات طرح شماره ۴۰۰ را با ۱۴۰ امضا تقدیم مجلس کرد. این گزارش به بررسی این طرح اختصاص دارد.

فصل اول - اسناد قانونی مرتبط با طرح

قانونگذاری در نظام‌های آموزشی به‌طور کلی در محورهای مختلفی انجام می‌شود:

«ایجاد «نظام آموزشی (تعیین اهداف، وظایف، ارکان و...)»،

«هماهنگی بین نظام‌های آموزشی (سه نظام)»،

«رفع چالش‌های بین‌بخشی»،

«افزایش کیفیت در درون هر نظام (دستگاه اجرایی) از منظر ناظر بیرونی»، برخی از این موارد

هستند.

نظام آموزش فنی و حرفه‌ای که یکی از نظام‌های آموزشی است، در حال حاضر صرفاً در یک دستگاه اجرا و ارائه نمی‌شود. ارائه‌دهندگان این آموزش‌ها حداقل سه دستگاه اصلی دولتی (وزارت

آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی) بخش خصوصی و سایر وزارتخانه‌ها مانند وزارت جهاد کشاورزی، وزارت ارشاد، وزارت نفت و... می‌باشند. بنابراین، این آموزش‌ها از گستره وسیعی برخوردار بوده و نیازمند سیاستگذاری بین بخشی می‌باشند.

از سوی دیگر با توجه به اینکه مشاغل کشور از لحاظ تنوع (بیش از ۷۰ درصد) و از حیث کمیت (بیش از ۷۰ درصد) به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی نیازمند هستند و نیازهای اساسی کشور نیز وابستگی زیادی به این مشاغل دارند، برای کاهش بیکاری، افزایش ثروت و خودکفایی در محصولات ضروری و تحقق اهداف اسناد بالادستی در حوزه اشتغال نیازمند نگاه راهبردی به این آموزش‌هاست.

هم‌اکنون آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در درون هر دستگاه سیاستگذاری، مدیریت و اجرا می‌شوند. آموزش و پرورش به‌عنوان بزرگ‌ترین ارائه‌کننده آموزش فنی و حرفه‌ای (هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش) از جهت کمیت و کیفیت (مانند برنامه‌ریزی آموزشی، برنامه درسی، توسعه رشته‌ها یا تلفیق و حذف رشته‌ها، تعداد دانش‌آموز، اعتبارات مورد نیاز و...) ضوابط و آیین‌نامه‌های خاص خود را داشته و آنها را اجرا می‌کند. سازمان فنی و حرفه‌ای، دانشگاه فنی و حرفه‌ای، دانشگاه جامع علمی کاربردی و سایر دستگاه‌های ارائه‌کننده نیز به همین نحو تدوین‌کننده سیاست‌ها و آیین‌نامه‌های درون‌دستگاهی و مجری آن هستند.

در سطح کلان کشور، قانون اساسی در بند «۱۲» و «۱۳» اصل سوم، اصل بیست و هشتم و بند «۲» اصل چهارم و سوم، سند چشم‌انداز، سیاست‌های کلی نظام از جمله سیاست‌های کلی اشتغال در بندهای «۱» و «۲»، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در بندهای «۱»، «۳» و «۵»، سیاست‌های کلی حمایت از کار و سرمایه ایرانی بند «۱۲»، سیاست‌های کلی ایجاد تحول در آموزش و پرورش بند «۱» و بند «۴-۸»، سیاست‌های کلی جمعیت در بند «۸» و همچنین قوانین برنامه پنج‌ساله توسعه بعد از انقلاب اسلامی در هر پنج برنامه به این موضوع پرداخته است. اهم این موارد به شرح ذیل است:

قانون اساسی

بند «۱۲» اصل سوم - پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه برطبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیم بیمه.

بند «۱۳» اصل سوم - تأمین خودکفایی در علوم و فنون صنعت و کشاورزی و امور نظامی و مانند اینها.

اصل بیست و هشتم - هر کس حق دارد شغلی را که بدان مایل است و مخالف اسلام و مصالح عمومی و حقوق دیگران نیست برگزیند. دولت موظف است با رعایت نیاز جامعه به مشاغل گوناگون، برای همه افراد امکان اشتغال به کار و شرایط مساوی را برای احراز مشاغل ایجاد نماید.

بند «۲» اصل چهارم و سوم - تأمین شرایط و امکانات کار برای همه به‌منظور رسیدن به اشتغال

کامل و قرار دادن وسایل کار در اختیار همه.

سند چشم‌انداز

توسعه‌یافته، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی. برخوردار از فرصت‌های برابر، به دور از فقر و رسیدن به اشتغال کامل.

سیاست‌های کلی جمعیت

۸. توانمندسازی جمعیت در سن کار با فرهنگ‌سازی و اصلاح، تقویت و سازگار کردن نظامات تربیتی و آموزش‌های عمومی، کارآفرینی، فنی - حرفه‌ای و تخصصی با نیازهای جامعه و استعدادها و علائق آنان در جهت ایجاد اشتغال مؤثر و مولد.

سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

۱. تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به‌منظور توسعه کارآفرینی،

۳. محور قرار دادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار،

۵. سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش، به‌ویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقای آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه.

سیاست‌های کلی اشتغال

۱. ترویج و تقویت فرهنگ کار، تولید، کارآفرینی و استفاده از تولیدات داخلی به‌عنوان ارزش اسلامی و ملی با بهره‌گیری از نظام آموزشی و تبلیغی کشور،

۲. آموزش نیروی انسانی متخصص، ماهر و کارآمد متناسب با نیازهای بازار کار (فعالی و آتی) و ارتقای توان کارآفرینی با مسئولیت نظام آموزشی کشور (آموزش و پرورش، آموزش فنی و حرفه‌ای و آموزش عالی) و توأم کردن آموزش و مهارت و جلب همکاری بنگاه‌های اقتصادی جهت استفاده از ظرفیت آنها.

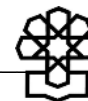
سیاست‌های کلی حمایت از کار و سرمایه ایرانی

۱۲. توانمندسازی و ارتقای بهره‌وری نیروی کار با افزایش انگیزه، مهارت و خلاقیت و ایجاد تناسب بین مراکز آموزشی و پژوهشی با نیازهای بازار کار.

سیاست‌های کلی ایجاد تحول در آموزش و پرورش

۱. ارتقای کیفی در حوزه‌های بینش، دانش، مهارت، تربیت و سلامت روحی و جسمی دانش‌آموزان.....

۴-۸. تقویت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای.

قوانین برنامه‌های توسعه

برنامه اول

تبصره «۲۴»- ایجاد یک نهاد متمرکز و کارآ برای تمرکز امور سیاستگذاری و برنامه‌ریزی و تفویض آزادی عمل به واحدهای اجرایی و مؤسسات آموزشی در زمینه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و بقیه برنامه‌های لازم در تمام سطوح تحصیلی در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای.

برنامه دوم

۷. بها دادن به آموزش‌های فنی، حرفه‌ای و تربیت نیروی انسانی ماهر و نیمه‌ماهر،
۱۰. افزایش درصد سهم اعتبارات فنی و حرفه‌ای.

برنامه سوم

ماده (۱۵۱)

هماهنگی امر سیاستگذاری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای اعم از رسمی و غیررسمی، انحلال شورای عالی کارآموزی (و شورای عالی هماهنگی آموزش فنی و حرفه‌ای کشور و شورای عالی آموزش‌های علمی، کاربردی) و تشکیل ستاد هماهنگی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای.

برنامه چهارم

ماده (۵۵)

تهیه سازوکارهای لازم برای نظام آموزش فنی و حرفه‌ای و علمی کاربردی در محورهای ذیل:
- برپایی نهاد سیاستگذار،
- استمرار کارآموزی و کارورزی،
- توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با استفاده از توان و امکانات سایر بخش‌ها.

برنامه پنجم

ماده (۲۱)

تهیه سازوکارهای لازم برای نظام آموزشی فنی و حرفه‌ای و علمی کاربردی در محورهای ذیل:
الف) استمرار نظام کارآموزی و کارورزی
ب) فراهم‌سازی ارتقای مهارت در کشور، زمینه‌سازی حضور فعال و مؤثر بخش غیردولتی در توسعه آموزش‌های رسمی و غیررسمی مهارتی و علمی - کاربردی کشور،
ج) افزایش و تسهیل مشارکت بهره‌برداران از آموزش فنی و حرفه‌ای در بخش‌های دولتی و غیردولتی،
د) هماهنگی در سیاستگذاری و مدیریت در برنامه‌ریزی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کشور به‌عنوان

یک نظام منسجم و پویا متناسب با نیاز کشور،

ه) کاربست چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی به صورت منسجم برای ارتباط صلاحیت‌ها، مدارک و گواهینامه‌ها در سطوح و انواع مختلف در حوزه حرفه و شغل در جهت به رسمیت شناختن یادگیری مادام‌العمر و تعیین شایستگی‌های سطوح مختلف مهارتی،

و) نیازسنجی و برآورد نیروی انسانی کاردانی مورد نیاز و صدور مجوز لازم و حمایت به منظور تأسیس و توسعه مراکز آموزش دوره‌های کاردانی در بخش خصوصی و تعاونی و ایجاد ظرفیت‌های مورد نیاز تا سال چهارم برنامه،

ز) رتبه‌بندی مراکز آموزش‌های فنی و حرفه‌ای رسمی و غیررسمی براساس شاخص‌های مدیریت اجرایی، فرآیند یاددهی - یادگیری، نیروی انسانی، تحقیق و توسعه منابع و شاخص پشتیبانی فراگیران. ماده (۱۹۴) بند «و» - آموزش فنی و حرفه‌ای مستمر روستائیان با هدف توانمندسازی برای ارائه و استفاده از خدمات نوین و مشارکت در فعالیت‌های صنعتی و بهبود کیفیت تولیدات.

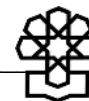
ماده (۱۹۴) بند «ز» - ساماندهی و استقرار فعالیت‌های کارآفرینی و اشتغال‌زایی کوچک و متوسط تولیدی و خدماتی در مناطق روستایی از طریق ارائه مشوق‌های مالی و اعتباری.

برخی از این قوانین و سیاست‌ها قبل از تدوین طرح مذکور تصویب شده‌اند و برخی از جمله «سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی» و «سیاست‌های کلی جمعیت» بعد از بررسی این طرح، ابلاغ شده‌اند.

بررسی اسناد فوق‌الذکر بیانگر این امر است که در چهار برنامه توسعه «تشکیل نهاد سیاستگذار» و یا «سیاستگذاری واحد» در این آموزش‌ها و همچنین نکات مهم دیگری مانند «کاربست چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی»، «تدوین نظام استاندارد با رویکرد بین‌المللی»، به کارگیری ظرفیت‌های بخش دولتی و خصوصی برای ارتقای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای نیز مورد توجه قانونگذار و مصوب مجلس شورای اسلامی بوده است. در حالی که این اهداف و وظایف تاکنون محقق نشده است.

در راستای بررسی علل عدم تشکیل نهاد سیاستگذار در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مرکز پژوهش‌های مجلس اقدام به انجام آسیب‌شناسی با تهیه یک فرم نظرسنجی شامل ۳۰ مؤلفه اثرگذار کرد. این فرم به کارشناسان، خبرگان و مسئولان ذیربط ارائه گردید. بررسی نتایج دیدگاه‌های کارشناسی حاکی از آن است که «بخشی‌نگری دستگاه‌های مجری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای»، «عدم اراده مناسب در بین مسئولین مربوطه جهت تشکیل نهاد»، «عدم وجود اشخاص خیره و مطلع به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای»، «عدم توجه به نظرات کارشناسی در ایجاد نهاد»، «عدم نظارت مناسب مجلس شورای اسلامی در اجرای قوانین» و «عدم پیش‌بینی قدرت اجرایی برای نهاد هماهنگ‌کننده» مهمترین دلایل اجرا نشدن قوانین برنامه پنج‌ساله توسعه می‌باشد. این نتایج در کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس به طور مبسوط شرح و ارائه شده است.

فصل دوم - طرح‌ها و لوایح مطروحه در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

در مجلس دهم در مجموع پنج طرح و لایحه در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای اعلام وصول و در کمیسیون‌های تخصصی بررسی شده‌اند که به نظر می‌رسد ناشی از دغدغه مشترک میان دولت و نمایندگان مجلس است. عناوین این طرح‌ها و لوایح به قرار زیر است:

۱. طرح تشکیل سازمان ملی مهارت و فناوری (به شماره ثبت ۲۲۰)،
  ۲. طرح آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (به شماره ثبت ۳۷۶)،
  ۳. طرح نظام جامع آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی (به شماره ثبت ۴۰۰)،
  ۴. لایحه تعیین شرح وظایف وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (ماده (۴)) (به شماره ثبت ۲۸۱)،
  ۵. لایحه اصلاح قانون کار (ماده (۴۶)) و تبصره آن (موضوع اصلاح ماده (۱۰۷) قانون کار و تبصره آن و به تبع آن اصلاح مواد (۱۰۸)، (۱۱۰)، (۱۱۲)، (۱۱۳)، (۱۱۴)، (۱۱۸)، (۱۱۹) و ماده (۵۰)).
- بررسی اجمالی طرح‌ها و لوایح:

۱. این طرح با هدف تشکیل یک سازمان ملی فرادستگاهی که رئیس آن، رئیس‌جمهور یا معاون اول رئیس‌جمهور باشد و مجری سه زیرنظام (آموزش مهارت و فناوری، صلاحیت حرفه‌ای و احراز اشتغال) باشد به مجلس ارائه شد. البته طرح نقاط ضعف زیادی به همراه دارد. برخی از آنها عبارتند از:

- ماهیت اجرایی داشتن تشکیل سازمان و تعارض با اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی،
- سازمان باید مجری اسناد از پیش تهیه شده توسط سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای وزارت کار باشد.

مرکز پژوهش‌های مجلس در گزارش شماره ۱۲۹۵۲ به بررسی این طرح پرداخته است.

۲. طرح آموزش‌های فنی و حرفه‌ای: این طرح (با شماره ثبت ۳۷۶) با هدف گسترش اختیارات و عملکرد سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای به مجلس ارائه گردید. تمامی بندهای این طرح در بردارنده نقاط ضعف قانونی فراوان می‌باشد، که در یک گزارش تفصیلی مستقل (به شماره ۱۳۴۶۱) از سوی مرکز پژوهش‌ها به چاپ رسیده است.

۳. طرح نظام جامع آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای: این طرح (با شماره ثبت ۴۰۰) با همکاری کارشناسان همه دستگاه‌های ارائه‌دهنده آموزش‌های فنی و حرفه‌ای زیر نظر کمیته آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی کمیسیون آموزش و تحقیقات با هدف بسترسازی برای عملیاتی کردن ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم و فیصله دادن به موضوع طرح‌ها و لوایح متعددی که هر کدام با بخشی‌نگری و گرایش به سمت یک دستگاه تهیه شده و می‌شود و با هدف دستیابی به یک دیدگاه مشترک میان مجلس و دولت و بخش خصوصی تهیه و به مجلس ارائه شده است.

۴. لایحه تعیین شرح وظایف وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی: در ماده (۴) این لایحه (به شماره

ثبت (۲۸۱) سازمان ملی مهارت به‌عنوان زیرمجموعه وزارت تعاون، کار و ... و به‌موازات سازمان آموزش فنی‌وحرفه‌ای تشکیل می‌شود که هدف آن اجرای سه زیرنظام (آموزش مهارت و فناوری - صلاحیت حرفه‌ای و احراز اشتغال) است. لازم به ذکر است که اشکالات وارد بر بند «۱» بر این بند نیز وارد است. در گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس به شماره ۱۳۴۶۴ در صفحات ۱۸ الی ۲۲ اشکالات لایحه در این حوزه به‌صورت مبسوط بیان شده است.

۵. لایحه اصلاح قانون کار: در ماده (۴۶) این لایحه نیز دولت مکلف شده است که تمهیدات لازم را برای استقرار نظام جامع آموزش مهارت و فناوری (نظام آموزش، صلاحیت حرفه‌ای و احراز اشتغال) فراهم نماید و وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های ذیربط درخصوص اجرای این آموزش‌ها با وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی هماهنگی و همکاری لازم را مبذول نمایند. البته در این لایحه نیز موضوع استقرار نظام جامع آموزش مهارت و فناوری مطرح است که مشخص نیست به استناد کدام قانون یا سند بالادستی ایجاد شده است. «سیاست‌های کلی اشتغال»، نظام آموزش فنی‌وحرفه‌ای را به‌عنوان یک نظام آموزشی مستقل در کنار دو نظام دیگر معرفی کرده است. اما نظام جامع مهارت و فناوری مستند قانونی ندارد. تأمل و بررسی کارشناسی این طرح‌ها و لوایح بیانگر ارجحیت طرح نظام جامع آموزش و تربیت فنی‌وحرفه‌ای است که اولاً منطبق با اهداف و در راستای اسناد بالادستی است و ثانیاً با همکاری ذی‌نفعان و مجریان تهیه شده است.

فصل سوم - بررسی طرح تشکیل نظام جامع آموزش و تربیت فنی‌وحرفه‌ای و مهارتی

الف) بررسی کلیات طرح

نقاط قوت طرح

۱. تحقق اهداف ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم توسعه خصوصاً بند «د» و «ه» و همچنین تحقق اهداف برنامه‌های توسعه قبلی در حوزه آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای.
۲. تحقق برخی از اهداف سند چشم‌انداز.
۳. تحقق اهداف بند «۸» سیاست‌های کلی جمعیت.
۴. تحقق اهداف بند «۳» و «۵» سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی.
۵. تحقق اهداف بند «۱» و «۲» سیاست‌های کلی اشتغال.
۶. تحقق اهداف بند «۱۲» سیاست‌های کلی حمایت از کار و سرمایه ایرانی.
۷. تحقق اهداف بند «۱» و «۴-۸» سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش.

نقاط ضعف طرح

۱. تعارض تبصره «۲» ماده (۵) موضوع «تشکیل نهاد ملی» و ماده (۷) موضوع تشکیل مرکز ملی سنجش با اصل هفتادوپنجم قانون اساسی.
۲. عدم توجه به موضوعاتی مانند: سیاستگذاری در هدایت دانش‌آموزان به مشاغل مورد نیاز کشور، عدم توجه به سیاستگذاری در تلفیق آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای در آموزش عمومی، عدم توجه به موضوع تربیت مدرس و مربی مورد نیاز در حوزه‌های آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای.
۳. پرداختن به بحث صلاحیت‌های حرفه‌ای که خود موضوعی جداگانه است و نیاز دارد قانونی مستقل داشته باشد.

ب) بررسی جزئیات طرح

قسمت اول - بررسی عنوان طرح

طرح نظام جامع آموزش و تربیت فنی‌وحرفه‌ای و مهارتی

تاکنون در اسناد بین‌المللی همواره واژه آموزش و تربیت فنی‌وحرفه‌ای مورد توافق بوده است^۱. در کنگره سوم آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای که در شانگهای برگزار شد امکان استفاده از واژه توسعه مهارت‌های فنی‌وحرفه‌ای^۲ به جای واژه آموزش و تربیت فنی‌وحرفه‌ای مطرح شده است، البته این پیش‌بینی برای دهه آینده و کنگره بعدی صورت گرفته است. بنابراین حتی در صورت تصویب کاربرد این عبارت می‌توان به دقت دریافت که مهارت مورد نظر در اینجا مهارت‌های فنی‌وحرفه‌ای است نه مهارت به مفهوم عام کلمه. (گزارش ۱۲۷۹۷، ص ۱۸) لذا بهتر است واژه مهارتی از انتهای این عبارت (عنوان طرح) حذف گردد.

قسمت دوم - بررسی مواد طرح

۱. بررسی ماده (۱) طرح

در اجرای بندهای «۱» و «۲» سیاست‌های کلی اشتغال و بند «د» و بند «ه» ماده (۲۱) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه، به منظور گسترش شایستگی حرفه‌ای، ارتقای جایگاه آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای و مهارتی، هماهنگی در سیاستگذاری کلان، مدیریت در برنامه‌ریزی آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای و مهارتی، تربیت نیروی کار شایسته، نظام جامع آموزش و تربیت فنی‌وحرفه‌ای و مهارتی (که در این قانون نظام) نامیده می‌شود و چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی برای تحقق اهداف زیر برقرار می‌گردد.

همان‌طور که در صدر ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم ذکر شده است اهداف ذیل در راستای تحقق اهداف بندهای «۱» و «۲» سیاست‌های کلی اشتغال و ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم توسعه تدوین

1. TVET (Technical and Vocational Education and Training)

2. TVSD (Technical and Vocational Skill Development)

شده‌اند. برخی از این بندها، متن سیاست‌ها و قوانین بوده و برخی برگرفته از مفاد اسناد بالادستی است. لازم به ذکر است این طرح می‌تواند در تحقق برخی اهداف سیاست‌های کلی جمعیت و اقتصاد مقاومتی نقش مؤثری داشته باشد.

پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی در این ماده به‌طور کامل حذف شود.

۱. ترویج و تقویت فرهنگ کار، تولید، کارآفرینی و اخلاق حرفه‌ای مبتنی بر ارزش‌های اسلامی و ملی،
۲. آموزش نیروی انسانی متخصص، ماهر و کارآمد متناسب با نیازهای بازار کار (فعلی و آتی) و ارتقای توان کارآفرینی،

این دو بند اهداف سیاست‌های کلی اشتغال (بندهای «۱» و «۲») را دنبال می‌کند.

۳. افزایش نقش آموزش و تربیت فنی‌و حرفه‌ای و مهارتی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی،

این بند در راستای تحقق اهداف صدر ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم تدوین شده است. مضافاً آن که با اهداف سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و سیاست‌های کلی جمعیت نیز هماهنگی دارد. پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی در این بند حذف شود.

۴. کمک به تولید ثروت و کاهش فقر در جامعه از طریق توانمندسازی نیروی کار،

بندهای «۱» و «۳» سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، بند «۲» سیاست‌های کلی اشتغال و بند «۱۲» سیاست‌های حمایت از کار و سرمایه ایرانی نیز همین هدف را دنبال می‌کنند.

۵. کاهش فاصله میان سطح شایستگی‌های مورد نیاز فعلی و آتی بازار کار و شایستگی شاغلین در کشور،

این بند نیز یکی از اهداف صدر ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم بوده است.

۶. ارتقای کیفیت آموزش و تربیت فنی‌و حرفه‌ای و مهارتی مبتنی بر چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی،

اسناد بین‌المللی و ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم نیز تأکید بر ارتقای کیفیت با توجه به چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی دارند.

پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی در این بند نیز حذف شود.

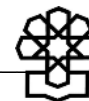
۷. دستیابی به عدالت آموزشی و آموزش و تربیت فنی‌و حرفه‌ای و مهارتی برای همه،

پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از این بند حذف گردد.

آموزش فنی‌و حرفه‌ای بخشی از نظام آموزشی است، که به انحای مختلف در اسناد قانونی مورد توجه قرار گرفته است.

در بند «۱» ماده (۲۶) اعلامیه جهانی حقوق بشر آمده است: آموزش فنی‌و حرفه‌ای نیز باید قابل دسترس برای همه مردم بوده و دستیابی به آموزش عالی به شکلی برابر برای تمامی افراد برپایه شایستگی‌های فردی صورت پذیرد.

در بند «۲» سیاست‌های کلی اشتغال، آموزش فنی‌و حرفه‌ای به‌عنوان یک نظام آموزشی معرفی شده است.

در سیاست‌های کلی تحول در نظام آموزش و پرورش به تقویت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای اشاره شده است:

راهکار ۵-۶ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش تنظیم و اجرای برنامه جامع کارآفرینی و مهارت‌آموزی برای تمام دوره‌های تحصیلی به‌ویژه دانش‌آموزان دوره متوسطه تا پایان برنامه پنجم توسعه در برنامه درسی آموزش و پرورش و... را مورد تأکید قرار داده است.

راهکار ۶-۱ سند فوق‌الذکر همچنین گسترش و تنوع دادن به حرف و مهارت‌های مورد نیاز جامعه و تعلیم متناسب و برنامه‌ریزی شده آن در همه دوره‌های تحصیلی و برای همه دانش‌آموزان را مقرر کرده است.

بنابراین مفاد اصل سی‌ام قانون اساسی نیز که به «آموزش و پرورش و آموزش عالی رایگان برای همه ملت تا سر حد خودکفایی» اشاره کرده است آموزش‌های فنی و حرفه‌ای ارائه شده در آموزش و پرورش و آموزش عالی را نیز شامل می‌شود.

از جهت مبانی نظری نیز در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به موضوع تربیت اقتصادی و آموزش کار و کارآفرینی اشاره شده است:

۱. بُعد تربیتی ساحت اقتصادی و حرفه‌ای جهت تحقق اهداف تربیتی براساس نظام معیار (اسلام) برای رسیدن به‌مراتبی از حیات طیبه در کنار دیگر ساحت‌های تربیتی.

۲. ظرفیت آموزش کار و کارآفرینی جهت تحقق دیگر حوزه‌های یادگیری به‌عنوان بخشی از زندگی و وجود نگاه کل‌نگر به این آموزش‌ها.

۸. ایجاد هماهنگی و تعامل بین نظام آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارتی با سایر نظام‌های آموزشی،

هدف بند «۸» همان هدف بند «و» ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم است.

پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از این بند حذف شود.

۹. ایجاد ارتباط و تعامل بین نظام اقتصادی و نظام آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی،

بند «۱۲» سیاست‌های کلی حمایت از کار و سرمایه ایرانی خواستار ایجاد این رابطه شده است.

پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از این بند حذف شود.

۱۰. فراهم‌سازی زمینه یادگیری مادام‌العمر افراد جامعه در حوزه شغل و حرفه و به رسمیت شناختن آن،

در مبانی دینی ما تأکید بسیار بر طلب علم و دانش شده است. در عرصه بین‌المللی نیز یادگیری

مادام‌العمر جایگاه ویژه‌ای دارد (LLL).^۱

۱۱. توجه به نیازهای فعلی و آتی بازار متغیر کار و سیاست‌های کلان کشور،

این بند اهداف بندهای «۱» و «۲» سیاست‌های کلی اشتغال را دنبال می‌کند.

۱۲. کمک به افزایش اشتغال، خوداشتغالی و کاهش بیکاری،

این بند به اهداف سند چشم‌انداز و سیاست‌های کلی اشتغال با توجه به ضرورت‌های کشور می‌پردازد.

۲. بررسی ماده (۲) طرح

– تعاریف

۱. آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی: واژه‌ای جامع است و به جنبه‌هایی از فرآیند آموزشی و تربیتی اطلاق می‌شود که مطالعه فناوری‌ها و علوم وابسته، کسب نگرش‌ها، مهارت‌های عملی، فهم و دانش مرتبط به حرف و مشاغل بخش‌های گوناگون اقتصادی و زندگی اجتماعی، به همراه آموزش عمومی را دربرمی‌گیرد.

اولاً پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از این تعریف حذف شود. ثانیاً برای دستیابی به یک تعریف کامل‌تر بهتر است موارد زیر نیز در تعریف گنجانده شود:

آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای به آموزش و تربیت در قلمرو دنیای کار برای زمینه‌سازی، آمادگی، نگهداشت و ارتقای شغلی و حرفه‌ای اطلاق می‌شود. این واژه اعم از آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای رسمی، غیررسمی و سازمان‌نیافته است. در نظام‌های بین‌المللی و کشورهای گوناگون برای این مفهوم معادل‌های ذیل به کار گرفته می‌شود:

۱. تربیت از طریق کارآموزی (استاد شاگردی، مبتنی بر کارآموزی (Apprenticeship Training).

۲. آموزش فنی (Technical Education).

۳. آموزش حرفه‌ای (Vocational Education).

۴. آموزش فنی و حرفه‌ای (Vocational & Technical Education (VET)).

۵. آموزش شغلی (Occupational Education (OE)).

۶. آموزش فنی و کارراه (Career & Technical Education (CTE)).

۷. آموزش نیروی کار (Workforce Education (WE)).

۲. نظام آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی: مجموعه‌ای از اجزا و زیرنظام‌ها شامل قوانین، مقررات، مدیریت، برنامه‌ریزی، نیروی انسانی، اجرا، پژوهش و ارزشیابی است که به صورت یک کل واحد، اهداف آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی را در کشور دنبال می‌نماید. این نظام همراه با دو نظام آموزش عمومی و آموزش عالی نظام آموزشی کشور را تشکیل می‌دهند.

پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از این بند حذف شود.

– این تعریف با بند «۲» سیاست‌های کلی اشتغال هماهنگ می‌باشد.

۳. چارچوب صلاحیت حرفه‌ای: چارچوبی است که صلاحیت‌ها، مدارک و گواهینامه‌ها را در سطوح و انواع مختلف به صورتی منسجم و همگون براساس مجموعه‌ای از معیارها و شاخص‌های توافق شده به هم ارتباط می‌دهد. در این چارچوب به مهارت و تجربه در کنار دانش، ارزش ویژه‌ای داده می‌شود و زمان و مکان یادگیری ارزش نسبتاً کمتری دارد.

برای ایجاد یک چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی^۱ در کشورها به‌طور نظری دلایل گوناگونی ذکر شده است. مهمترین آنها عبارتند از: (به‌عنوان یک عنصر از نظام تضمین کیفیت):

- نزدیک کردن ذی‌نفعان حول علائق مشترک،
  - شفاف‌سازی و موافقت در مورد مسئولیت‌پذیری آموزش و تربیت نیروی کار با صلاحیت،
  - ارتباط بین سطوح مختلف آموزشی،
  - ایجاد رتبه‌بندی در گواهینامه‌ها و مدارک،
  - حصول اطمینان از انتقال‌پذیری مهارت‌ها،
  - تسهیل تحرک‌پذیری در مکان و زمان،
  - توانایی تلفیق نظام‌های یادگیری رسمی، غیررسمی و سازمان نیافته.
- برخی از مشخصه‌های استانداردهای شایستگی حرفه‌ای و چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی و نحوه ارتباط این دو به قرار زیر است:

- استانداردهای شایستگی حرفه‌ای مرزهای بین حرف را مشخص می‌کند.
- استانداردهای شایستگی حرفه‌ای بر نظام طبقه‌بندی حرف و مشاغل استوار است.
- استانداردهای شایستگی حرفه‌ای ارتباط‌های عمودی در چارچوب صلاحیت‌ها را مشخص می‌نماید.
- استانداردهای شایستگی حرفه‌ای امکان انتقال از یک سیستم آموزشی به سیستم آموزشی دیگر را فراهم می‌نماید (ارتباط افقی).

- عملکرد نظام چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی بر عملکرد استانداردهای شایستگی حرفه‌ای استوار است.
  - یک حرفه می‌تواند سطوح مختلفی از یک چارچوب صلاحیت را به خود اختصاص دهد.
  - یک استاندارد شایستگی حرفه‌ای، شایستگی‌های مورد نیاز یک حوزه کاری را مشخص می‌نماید.
- در تعریف این چارچوب باید به موارد فوق‌الذکر توجه شود هرچند که سیاق قانون‌نویسی با تطویل سازگاری ندارد. با توجه به نظام واژگان ذیل چارچوب صلاحیت حرفه‌ای نیازمند است نهاد ملی هماهنگ‌کننده مصوبه‌ای در این خصوص و کل نظام واژگان فنی و حرفه‌ای داشته باشد.

۴. نهاد ملی آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی: نهاد ملی که وظیفه هماهنگی در سیاست‌گذاری و مدیریت در برنامه‌ریزی نظام جامع آموزش فنی و حرفه‌ای کشور به‌عنوان یک نظام منسجم و پویا متناسب با نیاز کشور را برعهده دارد.

بهتر است در تعریف، کلمه «نهاد» به «نهادی» و بعد از ملی کلمه «است» اضافه شود. تشکیل شوراهای عالی فنی و حرفه‌ای و پس از آن تشکیل ستاد در همین راستا بود اما عدم موفقیت آنها و همچنین تحقیقات انجام شده توسط مرکز پژوهش‌ها با جمع‌آوری دیدگاه‌های کارشناسان ذی‌ربط نشان می‌دهد که نهاد ملی باید یک سازمان فرادستگاهی، دولتی و مستقل باشد که به‌منظور پژوهش، سیاستگذاری، برنامه‌ریزی کلان و نظارت بر آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای تشکیل می‌شود.

ثالثاً واژه مهارتی از این ماده حذف شود.

۵. مرکز سنجش آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی و تعیین صلاحیت حرفه‌ای: مرکزی است وابسته به نهاد ملی آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی با فضای حقیقی یا مجازی و ساختار اداری مشخص که برای سنجش و ارزشیابی آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی و تعیین صلاحیت حرفه‌ای نیروی کار در سطح ملی و منطقه‌ای ایجاد و تجهیز شده است.

مرکز سنجش وابسته به نهاد ملی است، البته دولت با توجه به امکانات موجود از جمله مراکز نمونه فنی و حرفه‌ای دستگاه‌ها مانند مراکز نمونه هنرستان‌ها، مراکز نمونه آموزشکده‌های سابق (یا دانشگاه فنی و حرفه‌ای جدید) و مراکز نمونه سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای آن را ایجاد نماید و یا این وظیفه را به انجمن‌های حرفه‌ای و تخصصی دارای مجوز صلاحیت ملی و بین‌المللی و انجمن‌های صنفی واگذار نماید. پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از این ماده حذف شود.

۶. ذینفعان آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی: حاکمیت، مردم، بنگاه‌ها و مراکز تولیدی و خدماتی بخش‌های صنعت، خدمات، کشاورزی دولتی و غیردولتی، اتحادیه‌ها، صنوف و تعاونی‌ها هستند که از شایستگی‌ها و مهارت‌های ایجاد شده ناشی از آن بهره‌مند می‌شوند.

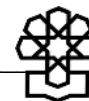
تمامی آحاد جامعه از جمله بخش‌های مذکور در این بند منتفع از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای هستند. بنابراین در این تعریف به خوبی به اقسام ذی‌نفعان اشاره شده است.

بهتر است واژه مهارتی از این ماده حذف شود.

۷. دستگاه‌های مجری آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارتی: تمام ارائه‌دهندگان دولتی، غیردولتی، تعاونی‌ها و بنگاه‌های اقتصادی در قلمروی آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی که ارائه‌دهنده آموزش‌های رسمی، غیررسمی و سازمان‌نایافته هستند.

آموزش‌های فنی و حرفه‌ای منحصر به افراد خاص با محدوده سنی کوچک نیست. در بسیاری از اسناد بین‌المللی محدوده سنی آموزش‌گیرندگان از ۱۰ سال به بالا و در برخی از آنها بین ۱۵ تا ۶۵ سال تعیین شده است. آموزش‌گیرندگان نیاز به داشتن سطح تحصیلی خاص نیستند. این افراد با داشتن حداقل سواد تا بالاترین مدرک تحصیلی می‌توانند دریافت‌کننده این آموزش‌ها باشند. بنابراین دستگاه‌های مجری اعم از دولتی و غیردولتی و تعاونی‌ها و بنگاه‌های اقتصادی در حوزه صنعت، خدمات، کشاورزی و... در سه حیطه آموزش‌های رسمی، غیررسمی و سازمان‌نایافته ارائه‌کننده این

هستند که در این تعریف به خوبی به آن اشاره شده است.

بهتر است واژه مهارتی از این بند نیز حذف شود.

۸. آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارتی رسمی: آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارتی رسمی در دوره دوم متوسطه نظام آموزشی و بالاتر ارائه و به اخذ مدرک تحصیلی و حرفه‌ای مربوط منجر می‌شود. اتمام موفقیت‌آمیز هر سطح به همراه تجارب واقعی دنیای کار جهت کسب شایستگی‌های حرفه‌ای و شغلی مربوطه، مجوز ورود به سطح بعدی آموزش‌هاست.

در حال حاضر در کشور ما آموزش فنی و حرفه‌ای رسمی توسط وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ارائه می‌شود که منجر به دریافت مدرک دیپلم (دیپلم فنی یا هنرستان) کاردانی فنی (تکنسین) کارشناس فنی (مهندسی حرفه‌ای) می‌شود. البته سنجش شایستگی‌ها در نظام کنونی انجام نمی‌شود تنها با اتمام موفقیت‌آمیز هر دوره مدرک ورود به دوره بالاتر ارائه می‌شود. در نظام آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای باید سنجش واقعی شایستگی‌ها صورت پذیرد. بهتر است واژه مهارتی از این بند حذف شود.

۹. آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارتی غیررسمی: آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارتی غیررسمی در خارج از نظام آموزشی رسمی به صورت منظم یا متناسب طبق برنامه‌ای مشخص ارائه می‌شود و به‌طور معمول به اخذ گواهینامه صلاحیت شغلی می‌انجامد. این آموزش شامل بدو و ضمن خدمت نیز می‌باشد.

آموزش‌های غیررسمی نوعی دیگر از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای هستند. متولی اصلی آموزش فنی و حرفه‌ای غیررسمی در کشور سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای وابسته به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی است. برخی دیگر از ارائه‌کنندگان آموزش‌های غیررسمی (مانند آموزش‌های بدو و ضمن خدمت) با همکاری این سازمان و برخی دیگر نیز به صورت مستقل اقدام به ارائه آموزش می‌نمایند که تمامی این آموزش‌ها غیررسمی هستند.

همچنین پیشنهاد می‌شود در متن طرح پس از عبارت اخذ گواهینامه کلمه «شایستگی» و پس از صلاحیت شغلی «و حرفه‌ای» اضافه شود. پیشنهاد می‌شود در خط دوم پس از کلمه «آموزش» عبارت «ها» در برخی از موارد مانند حوزه آموزش هنر» اضافه شود. پیشنهاد می‌شود واژه «مهارتی» از این بند حذف شود.

۱۰. آموزش فنی و حرفه‌ای سازمان‌نایافته: آموزش‌هایی است که به صورت فردی و سازمان‌نایافته جهت توسعه شایستگی‌ها و صلاحیت‌های شغلی و حرفه‌ای صورت می‌پذیرد. این نوع از آموزش شامل ارزشیابی و هم‌سطح‌سازی با آموزش‌های رسمی و غیررسمی نیز می‌باشد.

محیط‌های یادگیری (تربیت) در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بسیار گسترده هستند. در این آموزش‌ها شخص بدون هدف اولیه مهارت‌آموزی شغلی، کسب تجربه و مهارت می‌نماید. برای نمونه تجارب شخصی، کسب اطلاعات روزمره، شرکت در همایش‌ها، از جمله این موارد است. در برخی از

کشورها آموزش‌های فنی و حرفه‌ای سازمان نیافته و غیررسمی با یک عنوان مشخص می‌گردد و ادغام می‌شود.

در این آموزش‌ها یادگیری مادام‌العمر نقش بسزایی دارد.

۱۱. واحد حرفه و شغل: واحد حرفه کدهای چهار رقمی نظام بین‌المللی و ملی طبقه‌بندی مشاغل و حرف را گویند. به واحدهای حرفه که در چارچوب صلاحیت حرفه‌ای تجزیه و تبدیل شده باشند حرفه می‌گویند. حرفه مجموعه‌ای از مشاغل دنیای کار است که شباهت معقولی از نظر کارها، دانش، مهارت و نگرش‌های مورد نیاز دارد.

در این بند بهتر است ابتدا حرفه و شغل تعریف شده و سپس واحد حرفه و شغل تبیین گردد.

تعریف حرفه و شغل به شرح ذیل است:

حرفه^۱ مجموعه‌ای از مشاغل دنیای کار است که شباهت معقولی از نظر کارها، دانش و توانایی‌های مورد نیاز به یکدیگر دارد. حرفه مشغولیت اصلی فرد در طول زندگی است. استاندارد شایستگی حرفه‌ای، حداقل‌های مورد انتظار دنیای کار در یک حرفه را نشان می‌دهد. حرفه مرتبط با فرد و نقش وی در بازار و دنیای کار است (مانند حسابدار، خانه‌دار، جوشکار، پرستار، مهندس ساختمان). اکثر حرفه‌ها در بخش‌های مختلف وجود دارند در حالی که برخی از حرفه‌ها (مهندس معدن) مربوط به بخش خاصی است.

شغل^۲ واژه شغل «استخدام شدن برای ارائه خدمت و یا برای مدتی خاص» می‌باشد. شغل محدود محدود به زمان و فرد کارفرماست. شغل مجموعه‌ای از کارها و وظایف مشخص است که در یک جایگاه خاص تعریف می‌شود. یک شخص ممکن است در یک حرفه در زمان‌های گوناگون مشاغل متفاوت داشته باشد. مشاغل توسط حرفه‌ها با توجه به نوع و سطح شایستگی و صلاحیت دسته‌بندی می‌گردند. در ادبیات برخی از کشور «شغل» زیرمجموعه یک «حرفه» است.

سازمان جهانی کار^۳ برای حرف و مشاغل کدهای خاصی را در نظر گرفته است کدهای مربوط به مشاغل (ایسکو)^۴ کدهای چهار رقمی هستند که توسط این سازمان به کشورها ارائه شده است. کشورها نیز براساس کدگذاری ملی یا بین‌المللی (به صورت قابل مقایسه با سطح بین‌المللی) حرف و مشاغل خود را طبقه‌بندی می‌کنند. در ایران وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی از کدگذاری سال ۱۹۶۸ سازمان جهانی کار استفاده می‌کند در حالی که مرکز ملی آمار در سرشماری‌های خود از کدگذاری سال ۱۹۸۸ استفاده می‌کند. در سال ۲۰۰۸ سازمان جهانی کار ایسکو ۲۰۰۸ را در سطح بین‌الملل معرفی کرد تا کشورها کدگذاری خود را براین اساس انجام دهند. لازم به ذکر است که

---

1. Occupation
2. Job
3. International Labour Organization (ILO)
4. Isco

سازمان جهانی کار براساس تغییرات انجام شده در دنیای کار ناشی از تغییرات فناوری و پیچیدگی‌های محل کار هر ۲۰ سال یک بار نگارش جدید کدگذاری را با شرکت کشورهای عضو آن سازمان تنظیم و تأیید و ارائه می‌نماید.

۳. بررسی ماده (۳) طرح

– آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی به صورت رسمی، غیررسمی و سازمان‌نایافته ارائه می‌شود. آموزش رسمی به دو بخش رسمی متوسطه و رسمی عالی تقسیم می‌شوند. محدوده سنی آموزش‌گیرندگان بین ۱۵ تا ۶۰ سال است.

توضیحات مربوط به انواع آموزش در بندهای قبلی ذکر شد.

اولاً واژه مهارتی از این ماده حذف شود.

ثانیاً در اسناد بین‌المللی محدوده سنی آموزش‌گیرندگان بین ۱۵ تا ۶۵ سال تعیین شده است، البته برخی کشورها سن شروع را ۱۰ سال به بالا در نظر گرفته‌اند. در هر حال این محدوده می‌تواند متناسب با شرایط خاص هر کشور تاحدودی دستخوش تغییر گردد. با توجه به فرهنگ کشور ما و همچنین مبنای جمع‌آوری اطلاعات نیروی کار توسط مرکز آمار که محدوده سنی ۱۰ سال به بالا را برای نیروی کار در نظر گرفته است (جمعیت فعال اقتصادی) و سقفی برای آن در نظر نگرفته و با توجه به روند رو به پیری جمعیت کشور پیشنهاد می‌شود سقف سنی در این بند به ۶۵ سال افزایش یابد.

تبصره «۱» – آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی به صورت آموزش دولتی، غیردولتی، نیمه‌دولتی (تعاملی) و مشارکت بین‌المللی در قالب آموزش‌های حضوری (مستقیم)، نیمه‌حضوری و مجازی اجرا می‌گردد. مجریان آموزش در کشور متعدد هستند، ولی توسط نهاد ملی آموزش فنی و حرفه‌ای (موضوع جزء «۱» ماده (۵)) نظارت و هدایت می‌شوند.

تبصره «۲» – روش اجرای آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی به صورت آموزش ثابت، سیار (روستایی)، سیار شهری، زندان، پادگان و...، صنایع (جوار و بین‌کارگاهی و بنگاه اقتصادی)، آموزشگاه‌های آزاد، تربیت مربی، آموزش رسانه‌ای و آموزش مجازی خواهد بود.

در این دو تبصره، انواع آموزش از جهت ارائه‌دهندگان و روش‌های ارائه، احصا شده‌اند که احصای کامل و مناسبی است.

پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از هر دو تبصره حذف شود.

۴. بررسی ماده (۴) طرح

وظایف نظام به شرح زیر است:

۱. سیاستگذاری به منظور ترویج و تقویت فرهنگ کار، تولید و کارآفرینی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی، ملی و اخلاق حرفه‌ای

بند «۱» سیاست‌های کلی اشتغال «ترویج و تقویت فرهنگ کار، تولید، کارآفرینی و استفاده از تولیدات داخلی به‌عنوان ارزش اسلامی و ملی با بهره‌گیری از نظام آموزشی و تبلیغی کشور». مبنای تدوین این بخش از وظایف نظام جامع آموزش فنی‌وحرفه‌ای است.

۲. آموزش نیروی انسانی مورد نیاز در بخش‌های مختلف کشور با توجه به قلمروی آموزش و تربیت فنی‌وحرفه‌ای و مهارتی

بند «۲» سیاست‌های کلی اشتغال به‌عنوان وظیفه نظام آموزشی کشور که نظام فنی‌وحرفه‌ای نیز بخشی از آن است چنین مقرر داشته است: آموزش نیروی انسانی متخصص، ماهر و کارآمد متناسب با نیازهای بازار کار (فعلی و آتی) و ارتقای توان کارآفرینی با مسئولیت نظام آموزشی کشور (آموزش و پرورش، آموزش فنی‌وحرفه‌ای و آموزش عالی) و توأم کردن آموزش و مهارت و جلب همکاری بنگاه‌های اقتصادی جهت استفاده از ظرفیت آنها. لذا این طرح نیز به وظایف نظام متناسب با اسناد بالادستی پرداخته است.

پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از این بند حذف شود.

۳. هماهنگی و سیاستگذاری در آموزش و تربیت فنی‌وحرفه‌ای و مهارتی کشور

ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم «هماهنگی در سیاستگذاری و مدیریت در برنامه‌ریزی آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای کشور به‌عنوان یک نظام منسجم و پویا متناسب با نیاز کشور» مد نظر قرار داده است. پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از این بند حذف شود.

۴. طراحی، استقرار، به‌کارگیری، نظارت و ارزیابی چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی

در بند «ه» ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم «کاربست چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی به‌صورت منسجم برای ارتباط صلاحیت‌ها، مدارک و گواهینامه‌ها در سطوح و انواع مختلف در حوزه حرفه و شغل در جهت به رسمیت شناختن یادگیری مادام‌العمر و تعیین شایستگی‌های سطوح مختلف مهارتی» ذکر شده است که این بند نیز این وظیفه مهمی را که تاکنون محقق نشده مد نظر قرار داده است. طراحی و استقرار این چارچوب مستلزم استفاده از ظرفیت‌های موجود کشور است که در ذیل نظام آموزش و تربیت فنی‌وحرفه‌ای کشور قرار دارد. موضوع نظام آموزش فنی‌وحرفه‌ای با نهاد هماهنگ‌کننده درون این نظام متفاوت است.

۵. مدیریت و تضمین کیفیت در آموزش و تربیت فنی‌وحرفه‌ای و مهارتی براساس اطلاعات بازار کار

در مدیریت و تضمین کیفیت موارد ذیل می‌تواند مورد توجه قرار گیرد:

۱. تعدد رشته‌ها و حرف آموزشی مورد نیاز بازار کار،

۲. بودجه‌ریزی عملیاتی،

۳. کمیت مورد نیاز جهت آموزش،

۴. ارزشیابی از مراکز آموزشی براساس شاخص‌های ارزشیابی،

۵. استانداردهای دنیای کار،

۶. توجه به آمایش سرزمینی و دیگر موارد..

اطلاعات بازار کار از قبیل موارد ذیل است:

۱. اطلاعات شاغلین در یک حرفه،

۲. اطلاعات توسعه اقتصادی و الگوهای پیش‌بینی تقاضای نیروی کار،

۳. اطلاعات بخش‌های مختلف اقتصادی،

۴. اطلاعات سن شاغلین در بخش‌ها و حرف گوناگون،

۵. آمار بیکاران رشته‌های تحصیلی و ...

بند «۴» سیاست‌های کلی اشتغال (ایجاد نظام جامع اطلاعات بازار کار)، بند «د» ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم (موضوع سیاستگذاری و مدیریت در این آموزش‌ها) و بند «ج» ماده (۵۵) قانون برنامه چهارم (تدوین نظام استاندارد و ارزیابی مهارت نیروی کار کشور با رویکرد بین‌المللی) که از وظایف معطل مانده برنامه چهارم است گواهی بر ضرورت این بند است. پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از این بند حذف شود.

۶. هماهنگی و نظارت بر بودجه‌ریزی و تخصیص منابع و تسهیلات به مراکز آموزش و تربیت فنی‌و حرفه‌ای و مهارتی

نظام آموزش فنی‌و حرفه‌ای به‌عنوان یک نظام واحد و یکپارچه باید متناسب با نیازهای کشور برنامه‌ریزی نماید. اجرای برنامه‌ها نیازمند بودجه و اعتبار است. بند «د» ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم به «هماهنگی در مدیریت آموزش‌های فنی‌و حرفه‌ای» اشاره کرده است. یکی از مصداق‌های مدیریت، هماهنگی و نظارت بر بودجه‌ریزی و تخصیص منابع است. پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از این بند حذف شود.

۷. مدیریت پژوهش در آموزش و تربیت فنی‌و حرفه‌ای و مهارتی

پژوهش یکی از زیرنظام‌های، نظام آموزش فنی‌و حرفه‌ای مانند برنامه درسی، منابع انسانی، تجهیزات، فضا و... است لذا مدیریت واحد، مدیریت بر پژوهش را نیز شامل می‌شود. زیرنظام‌های، نظام آموزش فنی‌و حرفه‌ای از جمله پژوهش برخی از حوزه‌هایی هستند که نیازمند مدیریت واحد می‌باشند. ملجأ قانونی این بند نیز بند «د» ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم است.

بخشی از بند «۱۲» سیاست‌های حمایت از کار و سرمایه ایرانی (توانمندسازی و ارتقای بهره‌وری نیروی کار با افزایش انگیزه، مهارت و خلاقیت و ایجاد تناسب بین مراکز آموزشی و پژوهشی با نیازهای بازار کار) به ایجاد تناسب بین مراکز آموزشی و پژوهشی با نیاز بازار کار اشاره کرده است. بنابراین پژوهش که از نیازهای بسیار مهم در حیطه این آموزش‌هاست باید مدیریت شده تا هم متناسب با

نیازهای کشور باشد و هم از پژوهش‌های موازی جلوگیری شود. پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از این بند حذف شود.

۸. زمینه‌سازی فرصت‌های برابر برای کسب شایستگی‌های حرفه‌ای

جزء «۳» اصول سوم وسیع‌ترین قانون اساسی، بخشی از سند چشم‌انداز (برخوردار از فرصت‌های برابر)، صدر ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم به موضوع زمینه‌سازی برای فرصت‌های برابر در آموزش به‌عنوان یکی از وظایف دولت و کسب شایستگی اذعان داشته‌اند. زمینه‌سازی فرصت‌های برابر از طریق:

۱. ترویج فرهنگ کار و تلاش در کشور،

۲. توجه به ساحت اقتصادی حرفه‌ای در دوران آموزش عمومی،

۳. نگاه متعادل به توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در آموزش عالی،

۴. توسعه متوازن در دوره متوسطه،

۵. ارزشگذاری به یادگیری مادام‌العمر و... محقق می‌گردد.

۹. ایجاد شبکه‌ای کارآمد از ارائه‌دهندگان آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی به‌منظور دستیابی به عدالت آموزشی و آموزش برای همه

بند «۸» سیاست‌های کلی جمعیت (توانمندسازی جمعیت در سن کار با فرهنگ‌سازی و اصلاح، تقویت و سازگار کردن نظامات تربیتی و آموزش‌های عمومی، کارآفرینی، فنی و حرفه‌ای و تخصصی با نیازهای جامعه و استعدادها و علائق آنان در جهت ایجاد اشتغال مؤثر و مولد)، بند «۲» سیاست‌های کلی اشتغال (با موضوع آموزش نیروی انسانی متخصص و کارآمد متناسب با نیازهای بازار کار و ارتقای توان کارآفرینی و توأم کردن آموزش و مهارت و جلب همکاری بنگاه‌ها اقتصادی) بند «و» ماده (۵۵) قانون برنامه چهارم (نوسازی و بازسازی ساختارها، امکانات و ارتقای کیفیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی و توسعه مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای، فناوری اطلاعات و ارتباطات با حداکثر مشارکت بخش خصوصی و تعاونی و بهره‌گیری از همکاری‌های بین‌المللی) که از وظایف دولت‌های گذشته بوده است، مرجع قانونی این بند است. همچنین بند «۳» سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (محور قرار دادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار...) بند «۱» این سیاست‌ها (تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه انسانی و علمی کشور به‌منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه) نیز تأییدی به بسترسازی برای انجام این وظایف است.

پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از این بند حذف شود.

۱۰. زمینه‌سازی توسعه کمی و کیفی آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی در کشور

بند «۴-۸» سیاست‌های کلی ایجاد تحول در آموزش و پرورش (تقویت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای)

و همچنین بند «ز» ماده (۵۵) قانون برنامه چهارم به توسعه و تقویت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای توجه کرده‌اند.

پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از این بند حذف شود.

۱۱. تعامل در تدوین و بهره‌برداری از نظام طبقه‌بندی مشاغل و حرف در کشور

بند «۱۳» سیاست‌های کلی حمایت از کار و سرمایه ایرانی (بسترسازی و ساماندهی اشتغال و حرکت نیروی کار ایرانی در سطح ملی منطقه‌ای و جهانی) و بند «۴» سیاست‌های کلی اشتغال (ایجاد نظام جامع اطلاعات بازار کار)، به‌نحوی با موضوع طبقه‌بندی مشاغل و حرف مرتبط هستند. مرکز آمار ایران که تهیه‌کننده آمار جامع کل کشور است در طبقه‌بندی مشاغل از طبقه‌بندی ایسکو ۱۹۸۸ استفاده می‌کند، وزارت کار از ایسکو ۱۹۶۸ استفاده می‌کند و سازمان جهانی کار برای کشورهای عضو ایسکو ۲۰۰۸ را پیشنهاد می‌کند. ضروری است که آمار و اطلاعات در کشور از یک نظام واحدی برخوردار باشد. در اساسنامه و شرح وظایف نهاد قلمرو تعامل و نوع آن مشخص می‌گردد.

۱۲. طراحی و تدوین استانداردهای شایستگی، ارزشیابی و آموزشی حرفه و تهیه برنامه‌های درسی و آموزش مبتنی بر آنها

صدر ماده (۲۱) به (کاهش فاصله سطح شایستگی نیروی کار با سطح استاندارد جهانی) اشاره کرده است. معمولاً در برنامه درسی نظام آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای کشورها سه نوع استاندارد قابل تصور است:

نوع اول - استاندارد شایستگی حرفه، شایستگی یا مهارت‌هایی که توسط متولیان صنعت، بازار کار و اتحادیه، صنوف و... تهیه می‌شود. در این استاندارد، وظایف، کارها و صلاحیت‌های هر شغل یا حرفه مورد توجه قرار می‌گیرد.

نوع دوم - استاندارد ارزشیابی حرفه، که براساس استاندارد شایستگی حرفه‌ای و دیگر عوامل توسط گروه‌های مشترکی از حوزه‌های گوناگون تهیه می‌شود و منجر به اعطای گواهینامه یا مدرک فنی و حرفه‌ای می‌گردد.^۱

نوع سوم - استاندارد آموزشی که براساس استانداردهای شایستگی حرفه و ارزشیابی توسط ارائه‌دهندگان آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای تهیه می‌گردد. در این استاندارد و برنامه، اهداف دروس، محتوا، روش‌های تدریس، تجهیزات آموزشی و... در اولویت قرار دارند. این بند به این استانداردها توجه کرده است.

۱۳. ایجاد سازوکارهای لازم جهت مشارکت ذی‌نفعان در کلیه مراحل و فرآیند آموزشی و تربیتی

بند «ج» ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم (افزایش و تسهیل مشارکت بهره‌برداران از آموزش فنی و حرفه‌ای

1. A Framework for Defining and Assessing Occupational and Training Standards in Developing Countries, Fretwell, World Bank, 2010.

در بخش‌های دولتی و غیردولتی) و همچنین بخشی از بند «ب» ماده (۲۱) همین قانون (زمینه‌سازی حضور فعال و مؤثر بخش غیردولتی در توسعه آموزش‌های رسمی و غیررسمی مهارتی و...) به مشارکت ذی‌نفعان پرداخته است. لذا ضروری است که نظام آموزش فنی و حرفه‌ای سازوکارهای لازم جهت انجام این وظیفه را فراهم نماید.

۱۴. تعامل با دیگر نظام‌های آموزشی به‌عنوان یک زیرنظام از یک نظام واحد

با توجه به بند «۲» سیاست‌های کلی اشتغال که نظام آموزشی کشور را شامل سه زیرنظام معرفی کرده است برای دستیابی به اهداف این بند لازم است این زیرنظام‌ها از تعامل مناسبی با یکدیگر برخوردار باشند.

۱۵. طراحی و تدوین سازوکار لازم برای ارزش‌دهی و اعتباربخشی یادگیری مادام‌العمر حرفه‌ای و شغلی

بند «ه» ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم به (کاربست چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ... در جهت به‌رسمیت شناختن یادگیری مادام‌العمر و تعیین شایستگی‌های سطوح مختلف مهارتی) یادگیری مادام‌العمر که از ضروریات این نظام و مورد توجه و تأکید مراجع بین‌المللی در این زمینه است اذعان کرده است این بند طرح نیز به همین مهم اشاره کرده است.

پیشنهاد می‌شود عبارت (در محدوده قلمرو آموزش‌های فنی و حرفه‌ای) به این بند اضافه شود.

۵. بررسی ماده (۵) طرح

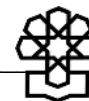
- ارکان نظام عبارت است از:

۱. نهاد ملی آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی

تبصره - این نهاد جهت هماهنگی در سیاستگذاری و مدیریت در برنامه‌ریزی براساس بند «د» ماده (۲۱) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه تشکیل می‌گردد. دولت مکلف است تمهیدات قانونی لازم جهت تشکیل این نهاد را ظرف ۳ ماه از تاریخ تصویب این قانون تهیه و به مجلس ارائه نماید.

تاکنون علیرغم تصویب بند «الف» ماده (۵۵) قانون برنامه چهارم (الف - انجام اقدامات قانونی لازم به‌منظور برپایی نهاد سیاستگذار در آموزش فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی، با توجه به تجربیات جهانی و داخلی به‌عنوان مرجع اصلی تصویب چشم‌اندازها، راهبردها و سیاست‌های کلان بخش) و بند «د» ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم، این نهاد تشکیل نشده است و خسارت‌های ناشی از عدم تشکیل این نهاد که بی‌سامانی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، عدم هماهنگی در ارائه میان دستگاه‌های مجری، موازی‌کاری، اقدامات خلاف مصلحت نظام آموزش فنی و حرفه‌ای به‌عنوان نظام یک‌پارچه و... برخی از این موارد هستند این نهاد تشکیل نشده است. دیدگاه‌های کارشناسی، تجربیات داخلی (ازجمله تجربیات تشکیل شوراهای یا تشکیل ستاد و...) اقدامات دولت (تهیه چندین مورد لایحه توسط سازمان

مدیریت سابق و یا لایحه تعیین شرح وظایف وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی)، اقدامات مجلس در ارائه طرح‌هایی که با همکاری دستگاه‌ها تهیه شده بود (از جمله طرح تشکیل سازمان ملی مهارت) و همچنین اقدامات دیگر دولت (تصویب تشکیل سازمان ملی مهارت توسط شورای عالی اداری در دولت قبل) گواه بر این امر هستند که این نهاد باید یک سازمان فرادستگاهی باشد هرچند که علی‌القاعده مجلس به دلیل بار مالی طرح و تعارض با اصل هفتادوپنجم قانون اساسی نمی‌تواند پیشنهاددهنده این موضوع باشد، لذا تهیه سازوکار تشکیل این نهاد که می‌تواند یک شورا یا یک سازمان و یا... باشد به‌عهد دولت گذاشته شده است. اهمیت فرادستگاهی بودن این نهاد به جهت قدرت اجرایی مناسب برای اجرای منویات طرح است، زیرا دستگاه‌های مجری متعدد بوده و وجود نهاد در یک دستگاه نمی‌تواند به نتیجه مطلوب منجر شود. قدرت اجرایی لازم این نهاد می‌تواند از بسیاری اقدامات شتابزده و غیراصولی یا مغایر با مصالح نظام پیشگیری نماید. این نهاد وظیفه اجرای آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای را به‌طور مستقیم برعهده ندارد لکن وظیفه اجرای اهداف و وظایف نظام جهت هماهنگی در سیاستگذاری و مدیریت را برعهده دارد (بند «د» ماده (۲۱)).

پیشنهاد می‌شود مقررات آموزشی دستگاه‌های مجری آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای در چارچوب این قانون اصلاح گردد.

در صورت عدم پذیرش بار مالی ناشی از این بند توسط دولت، پیشنهاد می‌شود بند «ا» ماده (۵) حذف شود.

۲. ارائه‌دهندگان آموزش و تربیت فنی‌وحرفه‌ای و مهارتی (وزارت آموزش‌وپرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و سایر وزارتخانه‌های ذی‌ربط)
۳. انجمن‌های علمی - حرفه‌ای
تبصره - نهاد ملی موضوع جزء «ا» ماده (۵) سازوکار و تعامل با انجمن‌های علمی را طی آیین‌نامه‌ای مشخص می‌نماید.
۴. اتحادیه‌ها و صنوف حرفه‌ای و شغلی
تبصره - دستگاه‌های مجری آموزش و تربیت فنی‌وحرفه‌ای و مهارتی باید مقررات آموزشی خود را در چارچوب این قانون اصلاح نمایند.
پیشنهاد: مقررات آموزشی دستگاه‌های مجری آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای در چارچوب این قانون اصلاح گردد.

یکی از شاخص‌های مهم در ارتقای کیفیت آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای، مشارکت ذی‌نفعان در فرآیندهای نظام آموزشی است. اصلی‌ترین ذی‌نفعان آموزشی، علاوه بر هنرجویان (طرف تقاضای بازار آموزش)، کارفرمایان، اتحادیه‌ها و صنوف (طرف تقاضای بازار کار) هستند. کارفرمایان به انحای مختلف از جمله مشورت و تصمیم‌گیری می‌توانند در برنامه‌های آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای مشارکت داشته باشند. مشارکت کارفرمایان در فرآیند تهیه برنامه درسی، محتوای آموزش عملی، اثبات شایستگی‌های کسب شده و اعطای صلاحیت‌ها سنجیده می‌شود.

۶. بررسی ماده (۶) طرح

– دولت موظف است با توجه به موارد زیر چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی را تهیه و به تصویب هیئت وزیران برساند:

۱. طراحی چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی باید مبتنی بر شایستگی‌های حرفه‌ای شامل شایستگی‌های فنی، شایستگی‌های غیرفنی و شایستگی‌های عمومی باشد.
۲. شایستگی‌های حرفه‌ای باید براساس مجموعه‌ای منسجم از دانش، مهارت و نگرش مبتنی بر کارهای درون یک حرفه طراحی شود.
۳. کدگذاری حرف و مشاغل براساس نظام بین‌المللی طبقه‌بندی مشاغل و حرف خواهد بود.
۴. سطوح صلاحیت حرفه‌ای هشت سطح است که عبارتند از:
  - سطح ۱- سطح کارگر ساده،
  - سطح ۲- سطح کارگر ماهر،
  - سطح ۳- سطح کمک تکنسین،
  - سطح ۴- سطح تکنسین،
  - سطح ۵- سطح کمک مهندس حرفه،
  - سطح ۶- سطح مهندس حرفه،
  - سطح ۷- سطح مهندس ارشد حرفه‌ای،
  - سطح ۸- سطح دکترای حرفه‌ای،
- برای زمینه‌های مختلف شغلی و حرفه‌ای می‌توان از واژگان معادل مرتبط استفاده کرد.
۵. طراحی چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی باید تا بالاترین سطوح با توجه به نوع مشاغل و حرف براساس نظام طبقه‌بندی مشاغل و حرف کشور انجام شود.
۶. طراحی توسعه حرفه‌ای در چارچوب صلاحیت حرفه‌ای باید زمینه تحرک‌پذیری افقی و عمودی در گروه‌های بزرگ شغلی تا سطوح بالا را فراهم آورد.
۷. تدوین شاخص‌های ارتقا و توسعه حرفه‌ای در این چارچوب باید براساس توافق ذی‌نفعان صورت پذیرد.
۸. تدوین و تصویب استانداردهای شایستگی حرفه، استانداردهای ارزشیابی حرفه و استانداردهای آموزش حرفه باید براساس چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی انجام شود.
۹. مدارک و گواهینامه‌ها در نظام آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی باید مبتنی بر چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی اعطا گردد.
۱۰. امکان سنجش یادگیری مادام‌العمر در زمینه شغلی و حرفه‌ای در چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی باید وجود داشته باشد

بند «ه» ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم (ه) - کاربست چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی به صورت منسجم برای ارتباط صلاحیت‌ها، مدارک و گواهینامه‌ها در سطوح و انواع مختلف در حوزه حرفه و شغل در جهت به رسمیت شناختن یادگیری مادام‌العمر و تعیین شایستگی‌های سطوح مختلف مهارتی) را یکی از وظایف دولت تعیین کرده است.

در اکثر کشورهای دنیا سطوح صلاحیت حرفه‌ای هشت سطح تعیین شده است، البته این سطوح قابل تغییر تا چهار سطح هستند. رابطه میان این سطوح با مشاغل و حرف انکارناپذیر است. رابطه صلاحیت حرفه‌ای با مدارک سایر دستگاه‌های آموزشی فقط از جهت ورود به بازار کار است در غیر این صورت در ارائه مدرک توسط دستگاه‌ها، صلاحیت حرفه‌ای دخالتی ندارد.

در سال ۲۰۱۰ سازمان جهانی کار اقدام به ارائه نموداری از وضعیت صلاحیت حرفه‌ای در کشورهای عضو کرده است. براساس این آمار در حال حاضر کشورهای عضو در یکی از وضعیت‌های «کاربست چارچوب شایستگی (آموزش مبتنی بر شایستگی)، ملاحظه و تفکر در مورد چارچوب صلاحیت حرفه‌ای، برنامه‌ریزی و طراحی چارچوب، در حال ایجاد و تکمیل ساختارها براساس چارچوب و یا استقرار یافته» قرار دارند. تاکنون ۱۵۰ کشور تمام یا برخی از این مراحل را گذرانده‌اند (رجوع شود به گزارش بررسی شاخص‌های آموزش‌های فنی و حرفه‌ای گزارش شماره ۱۲۹۷۹، ص ۲۵).

مراحل پیشرفت در موضوع چارچوب صلاحیت حرفه‌ای عبارتند از: مفهوم‌سازی و طراحی (نهادی برای اجرا و مدیریت مشخص نشده است)، اجرا در حال پیشرفت (بعضی از مجامع و نهادها ایجاد شده است)، اجرای کامل (تمام نهادها و مجامع فعال هستند)، بازبینی اجرا (نقش‌های مؤسسات بازسازی شده است) متأسفانه در کشور ما با وجود تکلیف قانون برنامه پنجم، تاکنون این اقدام انجام نشده است. با توجه به اهمیت موضوع صلاحیت حرفه‌ای ملی پیشنهاد می‌شود این ماده حذف شود و با توجه به وظیفه قانونی دولت در بند «ه» و بند «ز» ماده (۲۱) و عدم اجرای آن این دو بند به عنوان وظیفه قانونی دولت مجدداً در این قانون ذکر شده و جایگزین مواد (۶)، (۷)، (۸)، (۹) و (۱۰) این طرح شود.

ماده (۶) (پیشنهاد جایگزین)

دولت موظف است اقدامات قانونی لازم را در خصوص اجرای بند «ه» ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم به عمل آورد. (کاربست چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی به صورت منسجم برای ارتباط صلاحیت‌ها، مدارک و گواهینامه‌ها در سطوح و انواع مختلف در حوزه حرفه و شغل در جهت به رسمیت شناختن یادگیری مادام‌العمر و تعیین شایستگی‌های سطوح مختلف مهارتی).

عبارت ذیل به عنوان ماده (۷) جایگزین شود.

ماده (۶) مکرر

دولت موظف است اقدامات قانونی لازم را جهت اجرای بند «ز» ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم به عمل آورد: رتبه‌بندی مراکز آموزش‌های فنی و حرفه‌ای رسمی و غیررسمی براساس شاخص‌های مدیریت اجرایی، فرآیند یاددهی - یادگیری، نیروی انسانی، تحقیق و توسعه، منابع و شاخص پشتیبانی فراگیران.

۷. بررسی ماده (۷) طرح

تضمین کیفیت در نظام آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی براساس چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی انجام پذیرد.

پیشنهاد می‌شود این ماده به دلایل ذکر شده در ماده (۶) حذف شود.

۸. بررسی ماده (۸) طرح

- به منظور سنجش و تشخیص شایستگی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای و شغلی، مراکز ملی سنجش زیر نظر نهاد ملی و با مشارکت نظام‌های حرفه‌ای تشکیل می‌گردد. مدارک صلاحیت حرفه‌ای و گواهینامه‌های شایستگی شغل توسط این مرکز اعطا می‌گردد.

به دلایل ذکر شده در ماده (۶) پیشنهاد می‌شود این ماده حذف شود.

۹. بررسی ماده (۹) طرح

- استانداردهای شایستگی، ارزشیابی و آموزش حرفه و شغل براساس نظام صلاحیت حرفه‌ای ملی به صورت عمومی منتشر می‌شود.

به دلایل ذکر شده در ماده (۶) پیشنهاد می‌شود این ماده حذف شود.

۱۰. بررسی ماده (۱۰) طرح

- ارائه‌دهندگان آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای توسط مرکز ملی سنجش اعتباردهی می‌شوند.

به دلایل ذکر شده در ماده (۶) پیشنهاد می‌شود این ماده حذف شود.

۱۱. بررسی ماده (۱۱) طرح

دولت موظف است آیین‌نامه اجرایی این قانون را ظرف ۳ ماه به تصویب هیئت وزیران برساند.

با توجه به اینکه مهلت قانونی اجرای ماده (۴)، سه ماه تعیین شده است دولت زمان مناسبی لازم

دارد تا آیین‌نامه ماده (۱۱) را تدوین نماید لذا پیشنهاد می‌شود ظرف زمانی این ماده به ۶ ماه افزایش یابد. منظور از آیین‌نامه اجرایی، آیین اجرای کل قانون نظام جامع آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای می‌باشد.

۱۲. بررسی ماده (۱۲) طرح

از تاریخ تصویب این قانون، قوانین مغایر با آن لغو می‌گردد.

در صورت تصویب این طرح و تبدیل آن به قانون سه وضعیت قابل پیش‌بینی است:

۱. ممکن است برخی از وظایف سه وزارتخانه اصلی ارائه‌کننده آموزش فنی و حرفه‌ای (آموزش و پرورش، علوم و رفاه) به نهاد ملی منتقل شود، با لغو شود یا بلااثر گردد و یا لازم باشد اهداف و وظایفی به اهداف و وظایف دستگاه‌ها و به قوانین دائمی آنها افزوده شود.

متن نهایی که به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد می‌تواند برخی از این موارد را مشخص نماید. برخی دیگر نیز در صورت تشکیل نهاد ملی و تصمیم‌گیری‌های آن نهاد برای ایجاد هماهنگی و سیاستگذاری واحد مشخص خواهد شد، لکن در حال حاضر مورد قابل ذکری وجود ندارد.

۲. ممکن است متن مصوب نهایی با برخی از فعالیت‌های جاری انجمن‌های حرفه‌ای، تخصصی و صنفی که وظیفه تأیید صلاحیت شغلی را انجام می‌دهند در تعارض قرار گیرد. بدیهی است بعد از تشکیل نهاد ملی و واگذاری وظایف قانونی، با توجه به آنکه این فعالیت‌ها نباید تعطیل شود، با اعتبار سنجی این نهادها از منظر چارچوب صلاحیت حرفه‌ای، باید مجدداً نمایندگی سنجش ملی به این نهادها واگذار گردد، البته با ارائه شاخص‌هایی که نهاد ملی تعیین خواهد کرد این انجمن‌ها به فعالیت خود ادامه خواهند داد. این راهکار از طریق تدوین آیین‌نامه‌های جدید قابل اجراست.

۳. برخی از وزارتخانه‌ها یا نهادهای حرفه‌ای و ملی به دلیل بخش‌نگری و عدم آگاهی از منافع تشکیل نهاد ملی ممکن است مقاومت‌هایی را در جهت عدم پذیرش مصوبات نهاد ایجاد نمایند، اما به دلیل ملی بودن طرح و قابلیت‌های اصلاحی و ارتقای کیفی که در آن وجود دارد در صورت تشکیل نهاد و استفاده از مشارکت ذینفعان در تصمیم‌سازی‌ها، به خصوص در کمیته‌های تخصصی ملی که ذیل نهاد امکان ایجاد دارند این موارد به سادگی قابل حل خواهد بود، مشروط بر آنکه فضای اعتمادسازی فراهم و منافع ملی در نظر گرفته شود.

پیشنهاد می‌گردد موارد ذیل به قوانین اهداف و وظایف در بخش وظایف دستگاه‌های ارائه‌دهنده آموزش‌های فنی و حرفه‌ای اضافه گردد (وزارت علوم، آموزش و پرورش، وزارت کار و سایر ارائه‌دهندگان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای)

ارائه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در چارچوب نظام جامع آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای کشور.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

نظر به عدم اجرای وظایف قانونی دولت در راستای اجرای ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم و قوانین برنامه اول تا چهارم و ضرورت توجه و اجرای این مصوبات، جهت اجرای سیاست‌های کلی جمعیت، سیاست‌های کلی اشتغال، سیاست‌های کلی حمایت از کار و سرمایه ایرانی، سیاست‌های کلی تحول در آموزش و پرورش، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و توجه به اسناد بین‌المللی در این زمینه و با توجه به رعایت الزامات تشکیل نظام آموزش فنی و حرفه‌ای (که در گزارش ۱۳۹۳۵ مرکز پژوهش‌ها تبیین شده است)، توجه به الگوی مفهومی نظام، توجه به چارچوب سیاست ملی آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای از نگاه اسناد بین‌المللی و دقت نظر در رفع چالش‌های آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در کشور و همچنین هم‌فکری و همکاری کارشناسان دستگاه‌های ارائه‌کننده آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کلیات طرح مورد تأیید است.

یکی از مشکلاتی که طرح با آن مواجه است بند «۱» ماده (۵) طرح در خصوص ارکان نظام و تشکیل نهاد ملی و ماده (۸) یعنی تشکیل مراکز ملی سنجش است که در **تعارض با اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی** است. هرچند در این طرح سازوکار تشکیل نهاد که می‌تواند شورا نیز باشد به عهده دولت گذاشته شده است و هرچند که مراکز سنجش در صورت عدم توانایی دولت در ایجاد ساختارهای جدید می‌توانند با استفاده از امکانات موجود مانند مراکز نمونه فنی و حرفه‌ای دستگاه‌های مجری ایجاد شود، لکن این تعارض به قوت خود باقی است. بنابراین با توجه به اهمیت موضوع و وظیفه معطل مانده دولت از گذشته تاکنون پیشنهاد می‌شود با همکاری میان نمایندگان دولت و نمایندگان مجلس راهکار مناسبی پیش‌بینی شود، هرچند که بهترین راه حل پذیرش بار مالی طرح از سوی دولت است. در غیر این صورت **حذف بند «۱» ماده (۵) و ماده (۸) پیشنهاد می‌شود.**

- همچنین پیشنهاد می‌شود واژه مهارتی از تمام بندها حذف شود.

- در ماده (۳)، سن ۶۰ سال به ۶۵ سال تغییر یابد.

- به بند «۱۵» ماده (۴) عبارت «در محدوده قلمرو آموزش‌های فنی و حرفه‌ای» اضافه شود.

- در ماده (۱۱) (قید ۳ ماه به ۶ ماه) تبدیل شود.

همچنین پیشنهاد می‌شود عبارت «ارائه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در چارچوب نظام جامع آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای کشور» به قوانین دستگاه‌های مجری در فصل اهداف و وظایف افزوده شود.

مشکل دیگر طرح در خصوص چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی، سطوح آن و سنجش آن است که مواد ۶ الی ۱۰ طرح به آن پرداخته است. نظر به اهمیت این موضوع، نیاز است که در طرح

جداگانه‌ای، به مجلس ارائه شده و یا پس از تشکیل نهاد ملی در قالب لایحه ارائه شود. بنابراین، تا تشکیل نهاد سیاستگذار بهتر است بندهای «ه» و «ز» ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم به‌عنوان ماده (۶) و ۶ مکرر جایگزین مواد ۶ الی ۱۰ این طرح شود.

نکته دیگر درخصوص برخی از چالش‌هاست که در طرح مورد توجه قرار نگرفته است، این موارد عبارتند از: سیاستگذاری در هدایت دانش‌آموزان به مشاغل مورد نیاز کشور، سیاستگذاری در تلفیق آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای در آموزش عمومی و بحث تربیت مدرس و مربی مورد نیاز در آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای است که بهتر بود در طرح مورد توجه قرار می‌گرفتند، البته برخی از این موارد می‌توانند در آیین‌نامه اجرایی محقق شوند.

نکته پایانی آنکه با توجه به تصویب سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و سیاست‌های کلی جمعیت پیشنهاد می‌شود سه بند به شرح ذیل به اهداف طرح اضافه شود:

۱. فرهنگ‌سازی، اصلاح، تقویت و سازگار کردن آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای با نیازهای جامعه، استعدادها و علایق جمعیت در سن کار برای توانمندسازی آنان در جهت ایجاد اشتغال مؤثر و مولد.
۲. توانمندسازی نیروی کار با محور قراردادن رشد بهره‌وری در اقتصاد.
۳. افزایش سهم سرمایه انسانی در سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف از طریق ارتقای آموزش، مهارت و تجربه.

منابع و مأخذ

۱. قانون برنامه اول توسعه اقتصادی اجتماعی کشور.
  ۲. قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی اجتماعی کشور.
  ۳. قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی اجتماعی کشور.
  ۴. قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی اجتماعی کشور.
  ۵. قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی اجتماعی کشور.
  ۶. قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی.
  ۷. سیاست‌های کلی اشتغال کشور، ابلاغی مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰.
  ۸. مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی.
  ۹. مصوبات هیئت وزیران.
  ۱۰. گزارش‌های آشنایی نمایندگان با آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۰.
  ۱۱. قانون اهداف و وظایف آموزش و پرورش.
  ۱۲. گزارش الزامات تشکیل دانشگاه فنی و حرفه‌ای، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۰.
  ۱۳. سیاست‌های کلی جمعیت.
  ۱۴. سیاست‌های کلی حمایت از کار و سرمایه ایرانی.
  ۱۵. سند چشم‌انداز.
  ۱۶. قانون اساسی.
  ۱۷. سیاست‌های کلی تحول در آموزش و پرورش.
  ۱۸. گزارش بررسی شاخص‌های آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، شماره ۱۲۹۷۹، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۲.
  ۱۹. گزارش کنوانسیون آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۳.
  ۲۰. گزارش قوانین و مقررات آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۲.
  ۲۱. گزارش واژگان پایه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۱.
22. UNEVOC_UNESCO e_froum, 2009_2011.
23. The Engineering of Technical and Vocational Education, Bibliothèque Nationale du Québec, 2004.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۴۰۰۴

عنوان گزارش: اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح نظام جامع آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی»

نام دفتر: مطالعات اجتماعی (گروه فنی و حرفه‌ای)

تهیه و تدوین کنندگان: محبوبه محمدعلی، مهدی اسمعیلی

ناظران علمی: علی اخوان بهبهانی، ابراهیم آزاد

متقاضی: کمیسیون آموزش و تحقیقات

همکاران: محمدرضا مالکی (دفتر مطالعات بخش عمومی)

اظهار نظر کننده خارج از مرکز: علی اصغر کشتکار

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ شروع مطالعه: ۱۳۹۲/۱۰/۱

تاریخ خاتمه مطالعه: ۱۳۹۳/۹/۱

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳/۹/۱

